

dele Documenterne (d: Dombegernes Afskrifter) med diplomatisk Nøiagtighed"; men dog har han ombyttet det dobbelte w med v, og u med v, hvor man i sidstnævnte Tilfælde forvildede Læsningen ved den omvendte Brug (Fort. I. p. XX.). Spørgsmaal er: om det ikke var fernuftigt, heri at gaae noget videre?

-
7. Upplýsingar om Kronans, Kyrkornas och Presterskapets Inkomster af andeligt Gods uti Skåne, Halland och Blekinge från äldre Tider til år 1660, jemväl innehållande Beskrifning af 1569 års Lunds Stifts Landebok, m. m. af *Ladv. B. Falkmann*. I. Del. p. 327. II. Del. p. 343. Svo. Lund. 1848.
-

Udseende dette Skrifts Titel udviser, at endskiødt det behandler Gienstande, der endnu have juridisk og statistisk Berøring med factiske Forhold i Nabolandets sydligste Provindser, er dets historiske Interesse nærmere dansk, end svensk. De Forhold, som Forfatteren, ved Hjælp af yderst grundige og udtømmende Forskninger første Gang har vidst at udrede saaledes, at dette Skrift herefter i Sverrige vil faae en betydelig, og uden tvivl afgjørende Aets-Auctoritet, maae vi nemlig tillige hense til den danske Stats indre Historie, eller historiske Statistik; eftersom disse Forhold udelukkende tilhøre og ere begrundede i Tider, ældre end de fordmum danske Landes Afstaaelse til Sverrige 1660. Foruden dette Vilkaar maa desuden Skriftet fra et andet Synspunkt have ikke mindre Interesse for Danmark, end for Sverrige, hvilket dets Historie bedst vil oplyse. Det er nemlig baade ved en Foranstaltning, der skyldes en af vore ældre Konger, og ved Hjælp af Kilder, som ved omhyggelig Bevaring i danske Archiver ere komne til vore Tider, at hine Forfatterens Forskninger have kunnet opnaaet deres Omfang og Grundighed.

Hr. Raadmand og Ridder Falkmann havde i Aaret 1846 af Hs. Maj. Kongen af Sverrige og Norge erholdt det Hverv, i danske Archiver, og særdeles i det Kgl. Geh. Archiv, at efterforske og giennemgaae de her bevarede Diplomer, Documenter og Breve, vedkommende Regjeringsfager og Eiendomsforhold i de tilførn danske Provindser, Skaane, Halland og Bleking. En fuldkommen ukindret Udgang til Alt hvad der herte til disse Gienstande tilfredtes ham af den danske Regjering; og han giennemgik saaledes først i flere Sommermaaneder 1846 de i sidstnævnte Archiv bevarede Cancellie-Registranter indtil Aaret 1660, for at uddrage Indhold og Hovedmomenter af alle de bemeldte Provindser vedkommende Kongebreve, hvoraf Copier findes i disse Cancellieprotoceller. Frugten heraf var et chronologisk Register over 1431 saadanne Breve, hvilket Hr. Falkmann derefter har forsynet med et fuldstændigt alfabetaisk Register, saavel over de i Brevene forekommende Materier, som over Personers og Steders Navne. I 1847 fortsattes paa samme Maade dette Arbeide med alle enkelte originale Breve, vedkommende private Forhold i hine Provindser før 1660, hvoraf heldigviis over 3000 i det Kgl. danske Archiv ere reddede fra Udplittelse og Undergang, og nu ved Hr. Falkmanns, med everordentlig Flid og Arbeidskraft udførte Arbeide, ere blevne lige tilgængelige, saavel for begge Rigets historiske Forskere, som for enhver Anden, der efter en saa sikker og hyppeligt lettende Veiledning vil søge nogen yderligere Oplysning, i et eller andet Brev eller Document. Hr. Falkmann har nemlig foreget sin Fortieneste, saavel af sit Fædreland, som af den danske Historieforskning, ved at besørge 3 fuldstændige sammenlignede Afskrifter af begge sine Diplom- eller Brev-Registranter, med tilhørende alfabetaiske Registerne. Af disse (som hver udgiere to Solianter, tilsammen entr. 130 skrevne Ark, foruden Registerne) er eet Exemplar nedlagt i det svenske Rigs-Archiv; et andet i Malmøe Stads-Archiv; og det tredie, som præsenteredes Hs. Maj. Kongen af Danmark, i det Kgl. Danske Geh. Archiv.

Imidlertid var det end videre bleven Hr. Falkmann paalagt, imedens han fremmede ovenmeldte Arbeide, tillige at henvende særskilt Opmærksomhed paa alle saadanne Documenter eller Fordebøger, der kunde oplyse Forholdet med de Kirkerne eller Præste-

faldene tilliggende beneficerede Gaarde i Halland (eller de saakaldte „Halländska kyrkohemman“). Ved mangfoldige Leiligheder var der, efterat Halland (1645) var kommet under den svenske Krone, opstaaet Uklarhed om Forholdet med Eiendoms- og Besiddelsesretten, eller „Herligheden“, til disse Gaarde; hvorvidt de nemlig alle, eller for en Deel maatte anses for at tilhøre enten Kronen, eller vedkommende Kirke, eller Sognemenigheden; hvorvidt, i Følge heraf, Sognepræsten kun var usufructuarius, eller besad Brugsretten; eller hvorvidt han tillige havde Herlighedsret til disse Gaarde, m. m. hvilket ofte gav Anledning til Stridigheder og Retstvift om Landgilde, Indfæstning og Tiende af disse Kirke-Hemman, m. m., og det uden at man hidtil i Sverrige havde udfundet eller var bleven enig om, efter hvilke historiske Retsprinciper, eller analoge Normer i den svenske Lovgivning, saadanne Stridigheder burde afgjøres og paademmes. — Hr. Balkmann har grundet de af ham meddeelte Oplysninger om de saakaldte Kirke-Hemman i Halland (hvis Antal i Alt udgjør 219 Nummere) allerførst paa den gamle „Lande bog“, eller geistlige Jordebog for Skaane, Halland og Bleking fra Aaret 1569. Kong Frederik II. lod d. 11 Aug. 1569 udgaae Brev og Befaling til alle Herredsprovster i disse Lande, at efterjom Kongen havde erfaret, „hvorledes Kirker og Præster meget uforrettes og stee Forsang paa hvis Gaarde, Jorde, Grunde og Eiendomme dem med Rette tilhører“, skulde de „forfare og udbyrge alle saadanne Gaarde, Jorde, o. s. v., som hører til Kirkerne og Præsterne paa deres Embeds Vegne, hvor de ligge, hvem dem haver og bruger, og hvad der af gives til Landgilde, og skulde derpaa gjøres klare Register.“ Det er disse Register, som efter Kongens Befaling optoges og sogneviis optegnedes, ifte allene i bemeldte Provindier, men formodentlig over hele Danmark^{*)}; som endnu ere til, oprindeligen have udgjort to Foliobind, med 888 paginerede Blade, og nu gemmes i tre forskiellige Archiver i Skaane og Bleking. At der i disse Jordebøger fattes nogle saa Sogne, hvor Provsterne vel ikke til rette Tid have kunnet faae de fornødne Oplysninger, betager

*) En Deel af samme geistlige Jordebog for Siællands Stift er kommen for Dagen 1847, og bevares nu i det kgl. biographisk-historiske Archiv.

dem ikke deres Værdi som et høist vigtigt og interessant Bidrag til det 16de Aarhundredes geistlige Statistik: og naaget de af Hr. Kalkmann meddeelte ueiagtige Oplysninger og Beskrivelser over Landebogens Indretning, samt udførlige Udtog og Udskrifter deraf, særdeles over samtlige Hallandske Kirke-Hemman: (II. Deel, S. 189—309)*), synes det afgjort, at et i sin Heelhed saa mærkvarligt historisk Monument kunde fortjene en fuldstændig Udgivelse. I hvert Tilfælde giver det et agtværdigt Vidnesbyrd om Frederik den Andens Regiering, og vidner om en Orden og Virksomhed i Administrationen under denne Konge, som efterfølgende Tider ikke altid i lige Grad have fremvilst: at man omtrent ved A. 1569 har funnet paa een Gang tilveiebringe (hvad man i vor Tid længe har arbejdet paa, sequeviis at levere): en ueiagtig og fuldstændig Udsigt over Præstefaldenes samtlige Indkomster, i Forbindelse med Kirkerne's Eiendom.

Frederik den Andens „Landebogs“ juridiske Auctoritet i ovennævnte Tilfælde, som en autentisk, ved en Regierings-Foranstaltning fremkaldt geistlig Verdebog, vil neppe, saaledes som dens Bestaaenhed nu er konstateret, herefter kunne sættes i Tvivl. Men henimod 3 Aarhundredes omsiftende Forhold (som dog i Sverrige ikke ere at ligne med det, som i Danmark er forandret siden 1660) kunne i endeel Tilfælde behøve Oplysning af Landebogens Benævnelser paa Rettigheder, Indkomster, Eiendomsforhold, m. m., eller Bestyrelse ved Documenter og andre gamle Kilder. Hørf. har i den Anledning, i 1ste Deel af sit Skrift (S. 1—133) meddeelt egne „Oplysninger om Kronens, Kirkerne's og Præsteskabets Indkomster af det geistlige Gods i Skaane, Halland og Bleking, fra ældre Tider, indtil Aaret 1660.“ Han har her, med en Strid for Skridt bevisende, overalt paa de af ham selv forefundne og registrerede Diplomer og Breve grunder kritisk Ueiagtighed, forklaret det 16de Aarhundredes og ældre Tiders oeconomicke Administration og sjæntsielle Kirkeforfatning; Reformationens Virkning

---

*) Dette Udtog, vedkommende det Hallandske Kirkegods, har Hørf. ikke allene fuldstændig meddeelt, men i Tabelform jævnsfort samme med nyere Zortebøger og Landgilde-Registre for denne Periode fra Aarene 1599, 1613, 1546, 1681 og 1825.

paa Kirkegodsets Staaelse, Kirkerne og Præsterne's Besiddelse og deres Stilling til Staten, Kirkerne's Giendomsret til det geistlige Jordegods og den egentlige Natur og Bestaaelse af saadan Giendomsret, Begrebet af Udtrykkene „dominium“ og „Herlighed“, og begge's Betydning i Lovgivningen*), m. m. Vi modtage her mangen ny og hidtil saaret Oplysning, eller mere fuldstændig Underretning, om disse Forhold: og det maa erindres: at Alt hvad derom meddeles, tilhører Danmarks indre Historie, eller en ældre Tilstand og Forfatning i de fra Arilds Tid danske Provindser, før end deres Udskillelse 1660. — Vi kunne derfor paa en Maade henregne Hr. Falkmanns Skrift til Danmarks historiske Litteratur; hvilket ligeledes gjelder om et andet, omtrent paa samme Tid udkommet Arbejde, af en ogsaa dette Tidsskrifts Læser vel bekendt svensk Historiker („Skånes religiøse Historia, efter tryckta och otryckta Källor, af Abt. Cronholm.“ Ista Delen, till Nöteborgs Freden. Lund. 1817); hvilket vi haabe, efter dets Udgivelse, nærmere at kunne omtale.

Ved det Falkmannske Værk her Mef. endnu giøre opmærksom paa den utrættelige Omhu og exemplariske Nøiagtighed, hvormed Forf. har samlet og aftrykt alle af ham paaberaabte Beviissteder af Diplomer, Registranter og Jordebøger. De fylde hele anden Deel, og udgiøre ikke mindre end 931 Nummere. Den Maade, hvorpaa Forf. ved enhver af disse Udskrifter har i Marginen med saa Ord betegnet Hovedsagen i deres Indhold, foreger Værdien af Beviisstedernes Samling ved at lette deres Oversigt og Benyttelse, og fortæner meget at anbefales ved lignende Leiligheder.

*) Det er en syndelig Omstændighed, at selv vore lærde Jurister og Historikere (Stampe, Resenvinge, C. T. Engelstedt, o. fl.) have maattet tilstaae, ikke at kunne med nogen Sikkerhed forklare eller fastsætte Begrebet om det saa meget tid i gamle Breve og Jordebøger hos os forekommende Udtryk „Herlighed.“ Kongslæsen er maaskee den af vore Retlærde, som heri synes at have bragt det til meest Klarhed. (Priv. Ret. I. § 194. 195. 198. 199. 200 o. flg. Jvf. Falkmann, I. S. 54). Forf. har derfor ogsaa, da Udtrykket spiller en betydelig Rolle i Tvisten om de Hallandske Kirke-Semman, anvendt megen Flid og Udførelighed paa Oplysningen af dette Ord i dets forskjellige Meninger (I. Deel. S. 54—81; og om dets Forhold til Udtrykkene „Forsvar“ og „Dominium“, S. 85—96).